

Heydər Əliyev İli 2023

Bəşəriyyətin çoxəsrlik tarixi təcrübəsi sübut edir ki, xalqların və dövlətlərin inkişafında liderlərin rolu əvəzsizdir. Güclü lideri olan dövlətlər və millətlər çox yüksək inkişaf yolu keçir və tarixi uğurlar əldə edirlər.

Bələ liderlər bizim xalqın tarixində də yetişmiş, dövlətçiliyimizin yaradıcı möhkəmlənməsində, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunub saxlanılmasında əhəmiyyətli rol oynamışlar. Onların arasında öz işıqlı ömülləri ilə bu xalqı müstəqilliyə qovuşdurmuş, dövlətçiliyimizin daha da möhkəmlənməsində müstəsna xidmətləri olmuş Ulu Öndər Heydər Əliyevin adı hər zaman qürur hissi ilə çəkilir.

Otuz ildən artıq bir müddətdə Azərbaycan dövlətçiliyinin taleyi dahi və uzaqgörən şəxsiyyət, öz xalqını və vətəninə canından artıq sevməyi böyük azərbaycanlı, şəərəfli adı bizim üçün həmişə əziz və unudulmaz olan Heydər Əliyevlə bağlı olmuşdur. Onun rəhbərliyi ilə Azərbaycan bir dövlət kimi zamanın ağır və sort sınaqlarından çıxaraq ölümsüz irəliləyişə nail olmuşdur.

1969-cu ilin iyulunda Heydər Əliyevin respublika rəhbəri seçilməsi ilə Azərbaycanın taleyində və tarixində dönüş başladı. Tarixi hadisələrin sonrakı gedişi də sübut etdi ki, Heydər Əliyevin 1969-1982-ci illərdə gördüyü işlər gələcəkdə milli dövlətçilik ideyalarının hərkətverici qüvvəyə çevrilməsi və cəmiyyətin bu ideya ətrafında səfərbər olması üçün şərait yaratmışdır. XX-XXI əsrlərin qovuşduğu Azərbaycan demokratiya və bəşəri dəyərlərə sadiq müstəqil bir dövlət kimi formalaşması böyük öndərimizin fədakar siyasi fəaliyyətinin nəticəsi, 1993-cü ilin iyununda xalqın təkidli tələbi ilə onun hakimiyyətə qayıdışının bəhrəsidir.

Demokratik hüquqi dövlət quruculuğu yolunu tutmuş Azərbaycan xalqı milli müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra bir çox çətinliklərlə qarşılaşmışdı. O dövr ölkəmizdə hökm sürən hərc-mərclik, özbaşnalıq, qanunsuz silahlı birləşmələrin mövcudluğu, cinayətkarlığın tüğyan etməsi insanların dinc və təhlükəsiz yaşamasını mümkün etməmişdi.

Ulu Öndərin həyata keçirdiyi siyasət nəticəsində dövlətçiliyimiz möhkəmləndirildi, ictimai-siyasi sabitlik bərqərar edildi, qanunsuzluqlara, zorakılığa, cəzasızlıq əhvali-ruhuyasına son qoyuldu. Vətəndaşlarımız təhlükəsiz yaşamaq imkanı əldə etdilər. Bütün bunlar demokratik cəmiyyətin qurulmasına, insanların hüquq və azadlıqlarının müdafiəsinə təminat verirdi.

1993-cü ilin ikinci yarısından başlayaraq Azərbaycanda cinayətkarlığa qarşı mübarizə gücləndirilərkən qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atıldı. Bu barədə danışıqlar Ulu Öndərin 9 avqust 1994-cü il tarixdə imzaladığı "Cinayətkarlığa qarşı mübarizənin gücləndirilməsi, qanunçuluğun və hüquq qaydasının möhkəmləndirilməsi tədbirləri haqqında" fərmanının misilsiz rolu xüsusi vurğulanmalıdır. Sözügedən sahədə aparılan islahatlar, o cümlədən sözügedən fərman hüquq-mühafizə orqanlarının qanunvericilik qaydasına, xüsusən də, mütəşəkkil cinayətkarlığa, korrupsiyaya və terrorizmə, narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı səfərbər etməklə, "cəzamnə ləbüdlüyü" prinsipinin real tətbiq olunması istiqamətində ən ciddi tədbirlər görülməsini təmin etmişdir.

Məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğu yolu ilə irəliləyən müstəqil respublika-

mızda vətəndaş cəmiyyətinin formalaşması, insanların azad, sərbəst yaşaması, qanunun aliliyinin təmin edilməsi üçün ən yüksək tələblərə cavab verən normativ-hüquqi baza yaradılmışdır.

Ulu Öndərin Azərbaycan dövlətçiliyi qarşısındakı ən böyük xidmətlərindən biri də müstəqil respublikamızın ilk Konstitusiyasının yüksək demokratik meyarlar və ümum-bəşəri prinsiplər əsasında hazırlanması və ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilməsi olmuşdur. Təsədüfi deyil ki, bu ali qanun xalq arasında "Heydər Əliyev Konstitusiyası" adlandırılır.

12 noyabr 1995-ci il tarixdə ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul edilmiş müstəqil Azər-

Ulu Öndər Heydər Əliyev müasir məhkəmə sisteminin banisidir

insanpərvərlik kimi yüksək ideallara sadiq qalaraq ölkəmizdə ölüm cəzasının ləğv edilməsi qənaətinə gəlib bu tarixi bəyanatı vermişəm". Bu tarixi addım fəlsəfi, hüquqi düşüncələrə, dərin elmi təhlilə, dünya təcrübəsinə və reallığımıza əsaslanmaqla humanizm, insanpərvərlik, ədalət, şəxsiyyət və insan hüquqlarına hörmət kimi yüksək amallarla yaşayan Ulu Öndərin gələcək nəsillərə misilsiz töhfəsi olmuşdur.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə islahatların hüquqi bazasının yaradılması, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində mühüm sənədlər qəbul edilmiş, respublikamız müxtəlif beynəlxalq konvensiyaya və sazişlərə qoşulmuş, qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətinin qarşılıqlı fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə silsilə tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Müstəqillikdən sonra insan hüquq və azadlıqlarının təminatı məqsədilə həyata keçirilən hüquqi islahatlar çərçivəsində ən mühüm məhz yaşamaq hüququnun təmini istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər planı olmuşdur. Ölüm cəzasının ləğvi Azərbaycanın hüquqi-demokratik dövlət quruculuğu yolunda olmasın bir daha sübut etmişdir. 1993-cü ilin iyun ayında ölkəmizdə icrasına moratorium qoyulmuş ölüm cəzası 10 fevral 1998-ci ildə Şərqdə ilk dəfə olaraq Azərbaycanda ləğv edilmişdir.

Heydər Əliyevi böyük şəxsiyyət kimi xarakterizə edənlərin mühüm keyfiyyətlərindən biri də onun siyasətinin yüksək humanizm və insanpərvərlik prinsiplərinə əsaslanması idi. Geniş üroyə və zəngin məna-viyyətə malik olan Heydər Əliyev təqsirkarları qanunvericiliyə uyğun olaraq cəzalandırmağın tərəfdarı olsa da, onun xeyirxahlığı, insanpərvərliyi bəzi hallarda cinayətkarları bağışlamağa sövq edirdi. Azərbaycan Prezidenti yanında Əfv Komissiyasının yaradılması və əfv etmə institutunun bərpası qeyd olunanların əyani göstəricisidir. Xüsusi vurğulanmalıdır ki, 1995-2003-cü illərdə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin imzaladığı 32 əfv fərmanı ilə 3 mindən artıq məhkum azadlığa buraxılmış, eyni zamanda onun təşəbbüsü ilə bu dövrdə qəbul edilmiş "Amnistiya haqqında" Milli Məclisin yeddinci qərarı 60 mindən artıq şəxsə şamil edilmişdir.

Ulu Öndərin 3 fevral 1998-ci il tarixli müraciətində deyilir: "Mən cinayət-hüquq siyasətini hərtərəfli təhlil edərək, ədalət, azadlıq, humanizm və

insanpərvərlik kimi yüksək ideallara sadiq qalaraq ölkəmizdə ölüm cəzasının ləğv edilməsi qənaətinə gəlib bu tarixi bəyanatı vermişəm". Bu tarixi addım fəlsəfi, hüquqi düşüncələrə, dərin elmi təhlilə, dünya təcrübəsinə və reallığımıza əsaslanmaqla humanizm, insanpərvərlik, ədalət, şəxsiyyət və insan hüquqlarına hörmət kimi yüksək amallarla yaşayan Ulu Öndərin gələcək nəsillərə misilsiz töhfəsi olmuşdur.

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə islahatların hüquqi bazasının yaradılması, insan hüquq və azadlıqlarının qorunması sahəsində mühüm sənədlər qəbul edilmiş, respublikamız müxtəlif beynəlxalq konvensiyaya və sazişlərə qoşulmuş, qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyətinin qarşılıqlı fəaliyyətinin təmin edilməsi məqsədilə öhmyyəti tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu tədbirlər sırasında Heydər Əliyevin 21 fevral 1996-cı il tarixli sərəncamı ilə yaradılmış Hüquq İslahatları Komissiyasının xüsusi qeyd etmək lazımdır. Bu komissiya xalqımızın dövlətçilik tarixində yaratdığı ənənələri qorumaqla inkişaf etmiş dövlətlərin hüquq islahatları ilə bağlı təcrübəsindən bəhrələnməmişdir. Komissiyanın 4 may 1996-cı ildə keçirilmiş iclasında Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev demişdir: "Müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının həyata keçirilməsi prosesi hər birimizin əsas vəzifələrindən biridir. Bu baxımdan, məhkəmə, hüquq-mühafizə orqanlarının islahatı ilə əlaqədar qanunların hazırlanması, qəbul olunması çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. İndi qarşımızda Konstitusiyaya əsaslanan qanunların qəbul olunması kimi çox böyük vəzifələr var. Hər sahədə qanunlar qəbul edilməlidir. İndi mən vaxt deyər bilmərəm, - bir il, iki il, - hər halda müəyyən bir zaman ərzində nail olmalıyıq ki, bütün sahələr üzrə müstəqil Azərbaycan dövlətinin qanunları olsun".

Hüquq islahatları sahəsində çox əhəmiyyətli sənədlərdən biri də Heydər Əliyevin 1996-cı il iyunun 8-də imzaladığı "Avropa Şurası və Azərbaycan Respublikası arasında əməkdaşlıq proqramının həyata keçirilməsi haqqında" sərəncam-

ıdır. Sənədə əsasən, beynəlxalq standartlara uyğun "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında", "Məhkəmələr və hakimlər haqqında", "Prokurorluq haqqında", "Notariat haqqında", "Dövlət məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında", "Təhqiqat, istintaq, prokurorluq və məhkəmə orqanlarının qanunsuz hərəkətləri nəticəsində fiziki şəxslərə vurulmuş ziyanın ödənilməsi haqqında", "Vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının pozan qərar və hərəkətlərdən məhkəməyə şikayət edilməsi haqqında" qanunlar, Cinayət, Cinayət-Prosessual, Mülki, Mülki Prosesual, Əmək, Ailə, İnzibati Xətalər, Gömrük, Vergi və digər məəcəllələr qəbul olunmuşdur.

Mahiyət etibarilə hüquqi islahatlar qanunların və digər normativ hüquqi aktların hazırlanması, hüquqi informasiya sisteminin genişləndirilməsi, məhkəmə və bütövlükdə hüquq-mühafizə sisteminin islahatı, qanunların əhali arasında təbliği və öyrənilməsi kimi tədbirləri özündə ehtiva edir. Komissiya tərəfindən hazırlanmış "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" və "Konstitusiyaya Məhkəməsi haqqında" qanunlar ölkəmizdə məhkəmə sisteminin yaradılmasına və fəaliyyət göstərməsinə imkan yaratmışdır. Ulu Öndərin düşüncəsi ilə yeni üçpilli müstəqil məhkəmə sistemi bərqərar olunaraq fəaliyyətə başlamış, məhkəmələr insan haqlarının qorunması ilə bağlı müstəsna səlahiyyətlər verilmiş, Azərbaycan postsovet məkanında qətimkan tədbiri kimi həbsin seçilməsi səlahiyyəti məhkəməyə verən və bununla da "Habeas Corpus" prinsipini tətbiq edən ilk dövlətlərdən olmuşdur.

Ədalət, qanunçuluq və hüquq qaydalarının təminatını hər zaman üstün tutan Heydər Əliyev "Ədalətli ədalətsizliklə bərpa etməkdir" deyərkən qanunun aliliyini əsas meyar saymışdır. Ölkədə aparılan hüquq islahatlarının tərkib hissəsi olaraq 2000-ci ildə dövlətçilik tariximizdə ilk dəfə olaraq hakimlərin seçiminin şəffaf prosedurlar əsasında, o cümlədən test üsulu ilə aparılaraq hakim korpusu yenilənmişdir. Bununla əlaqədar Ümummilli Lider demişdir: "Biz Azərbaycanın məhkəmə sisteminin tamamilə yeni səviyyəyə qaldır-

dıq və demokratik prinsiplər əsasında yaratdıq. Bütün hakimlər test üsulu ilə imtahan-dan, yarışdan keçdilər və kim qalib gəldi, o da hakim təyin olundu".

Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə Azərbaycanda yeni məhkəmə sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində xeyli uğurlu işlər görülmüş, yeni Konstitusiyaya və mütərəqqi qanunların qəbul edilməsi və həyata keçirilən təşkilati işlərin nəticəsində ölkəmizdə yeni hüquqi dövlətin möhkəm əsası yaradılmışdır. Nəticədə qısa zaman ərzində yeni dövlət idarəetmə sistemi formalaşmış, yuxarı pilləsində Ali Məhkəmənin olduğu üçpilləli yeni məhkəmə sistemi təsis edilmişdir.

Avropa Şurasına üzvlük ərəfasında Azərbaycan Avropa hüquq məkanına inteqrasiya olunmağa başlamışdır. O cümlədən ölkəmiz 2001-ci il yan-

varın 25-də Avropa Şurasına üzv qəbul edilmiş, Avropa İnsan hüquqları Konvensiyasına qoşulmuş və bununla Avropa İnsan hüquqları Məhkəməsinin yurisdiksiyasının qəbul etmişdir. Azərbaycan Avropa Şurasının sənədlərinə qoşulmuş milli qanunvericiliyin təkmilləşməsi, Avropa standartlarına cavab verən yeni qanunların qəbul edilməsi prosesini daha da sürətləndirmişdir.

Milli insan hüquqları standartlarının Avropa İnsan hüquqları Konvensiyasına uyğunlaşdırılması məqsədilə 2002-ci ilin dekabrında "Azərbaycan Respublikasında insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsinin tənzimlənməsi haqqında" Konstitusiyaya Qanunu qəbul edilmişdir. Beləliklə, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycanda həyata keçirilən hüquqi islahatların birinci mərhələsində demokratik ədalət mühakiməsi prinsiplərinə əsaslanan yeni üçpilləli məhkəmə sistemi, konstitusiyaya nüvəkkil kimi yeni təsisatlar yaradılmış, hüquq-mühafizə fəaliyyəti təkmilləşdirilmiş, qeyri-hökumət təşkilatlarının, kütləvi informasiya vasitələrinin fəaliyyəti genişləndirilmişdir.

Ötən dövrdə məhkəmə fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericilik təkmilləşdirilmiş, 40-dək yeni məhkəmə, o cümlədən bütün bölgələrdə apellyasiya məhkəmələri yaradılmış, məhkəmə infrastrukturunu müasirləşdirilərkən yüksək texnoloji - "hi-tech" bina və kompleksləri inşa olunub istifadəyə verilmiş, "Elektron məhkəmə" informasiya sistemi geniş tətbiq edilmiş, hakimlərin ən şəffaf seçimi Avropada örnək kimi dəyərləndirilmişdir.

Bu gün Ulu Öndər Heydər Əliyevin məhkəmə sahəsində islahat siyasəti Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir və məhkəmə hakimiyyətinə öz töhfəsini verir. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin başqa sahələrdə olduğu kimi, ölkəmizin hüquq sisteminə də fəaliyyətin yüksək tələblər səviyyəsində qurulması üzrə xidmətləri öz bəhrəsini bu gün də verməkdədir. Onun başladığı köklü islahatların nəticəsidir ki, müasir Azərbaycan hüquq sis-

teminin inkişafı davamlı prosesə çevrilmişdir.

Ümummilli Liderin hüquqi siyasət kursunu davam etdirən yüksək intellektli, pragmatik düşüncəli, müasir dünya siyasətini və iqtisadiyyatını mükəmməl bilən, enerjili və təşəbbüskar şəxsiyyət kimi dünya siyasətində özünəməxsus yer tutan Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev hüquq sisteminin və ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə bir sıra mühüm təşəbbüslərlə çıxış edir. Məhkəmə fəaliyyətinin təkmilləşdirilməsi üzrə, eyni zamanda ədliyyə orqanlarının inkişafını təmin etmək məqsədi ilə müvafiq tədbirlər həyata keçirilir. İqtisadiyyatın inkişafı üçün əlverişli şəraitin yaradılması, dövlət və yerli idarə orqanlarının fəaliyyətinin səmərəliliyinin artırılması, korrupsiyaya qarşı mübarizənin normativ və institusional əsaslarının təkmilləşdirilməsi, eləcə də korrupsiyaya qarşı mübarizə ilə əlaqədar götürülmüş öhdəliklərin həyata keçirilməsi üçün bir sıra tədbirlər görülmüş və 2004-cü il yanvarın 13-də Avropa Şurası ilə əməkdaşlıq hazırlanmış "Korrupsiyaya qarşı mübarizə haqqında" Qanun qəbul edilmişdir. 2004-cü il sentyabrın 3-də isə Korrupsiyaya qarşı mübarizə üzrə Dövlət Proqramı (2004-2006-cı illər) Prezident tərəfindən təsdiq olunmuşdur. Dövlət proqramı normativ-hüquqi aktların qəbul olunmasını, dövlət qulluğuna qəbul və dövlət orqanlarının fəaliyyətində şəffaflığın təmin edilməsini, o cümlədən iqtisadi və sosial sahədə, dövlət, o sıradan hüquq-mühafizə orqanlarının fəaliyyəti sahəsində tədbirlərin, maarifləndirmə və beynəlxalq əməkdaşlığın həyata keçirilməsini və s. məsələləri nəzərdə tutur.

Ölkəmizdə sürətli sosial-iqtisadi inkişaf nəzərə alaraq, Avropanın siyasi, iqtisadi və hüquq məkanına inteqrasiyanı dövlət siyasətində prioritetləri sırasına qaldıraraq demokratik cəmiyyətlərə xas məhkəmə-hüquq sisteminin fəaliyyətinə, insan hüquqlarının etibarlı müdafiəsinə nail olmaq üçün Azərbaycan Prezidenti mühüm təşəbbüslərlə çıxış edir. Belə ki, hüquq sisteminin və ədalət mühakiməsinin səmərəliliyinin artırılması məqsədilə qanunvericilik və institusional islahatlar daha da dərinləşdirilir, praktiki tədbirlərin dairəsi genişləndirilir. Ədalət mühakiməsinin inkişafında keyfiyyətə yeni dəyişikliklər baş verir. Bunun nəticəsidir ki, "Məhkəmə-hüquq sisteminin islahatları dərinləşdirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 3 aprel tarixli fərmanının icrası qanunvericiliyə çoxsaylı dəyişikliklər edilməsini şərtləndirmişdir.

Hüquqi islahatların uğurlu olması üçün ilk növbədə onun təməlinə sistemli, ardıcıl və elmi cəhətdən əsaslandırılmış hüquq siyasəti durmalıdır. Bu gün qanunun aliliyinin gücləndirilməsi, insan hüquqlarının qorunması və s. dövlətin hüquq siyasətinin mərkəzində dayanır və bununla bağlı ölkəmizdə mükəmməl qanunvericilik bazası yaradılır. Son illər Prezident İlham Əliyev tərəfindən imzalanmış fərman və sərəncamlar ölkənin sosial-iqtisadi inkişafına, əhəlinin rifahının yaxşılaşmasına xidmət edir. Prezidentin apardığı uğurlu siyasətin əsas istiqamətlərindən olan hüquq sisteminin müasirləşdirilməsi konsepsiyası çərçivəsində həyata keçirilən islahatlar ədalət mühakiməsinin keyfiyyətə yeni səviyyəyə qaldırır, hüquq sisteminin müasirləşməsinə təminat verir.

Rafail ƏLİYEV,
Şəki Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin sədri

